

Prof. dr hab. Marzena Wolińska
Wydział Architektury i Wzornictwa
Uniwersytet Artystyczny
im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu
60-967 Poznań, Al. Marcinkowskiego 29

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Bartłomieja Mejora
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuki
w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki,
wszczętym na Wydziale Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych
w Warszawie

Niniejszą recenzję sporządziłam na podstawie dostarczonych mi materiałów, zawierających zbiór koniecznych dokumentów, rozprawę doktorską zatytułowaną: „Reinterpretacja motywów porcelany sewskiej w kontekście współczesnych technologii cyfrowych” oraz port folio, dokumentujące dorobek twórczy Kandydata.

Podstawowe dane o kandydacie

Pan mgr Bartłomiej Mejer urodził się w 1977 roku w Warszawie, gdzie złożył egzamin dojrzałości. Bezpośrednio po nim wyjechał na staż do studia ceramicznego Daniela Reynoldsa w Londynie. Zapoznał się tam z procesem wytwarzania form odlewanych z porcelany, która go zafascynowała. To roczne doświadczenie zainicjowało dalszą drogę rozwoju i ugruntowało przekonanie, co do wyboru obszaru twórczości. Świadomie rozpoczął edukację na poziomie wyższym na wydziale projektowania ceramiki Uniwersytetu Bath Spa w zachodniej Anglii. Pozwoliło mu to na dokładne poznanie technologii ceramiki na wszystkich etapach procesu projektowego. Jest to bardzo istotny element całości kształtu twórczości pana Bartka Mejera. Bez umiejętności rzemieślniczego formowania i modelowania kształtów ceramicznych korzystanie z nowoczesnych technologii cyfrowych w projektowaniu nie byłoby pełne. Kolejnym etapem edukacji były studia magisterskie w Royal College of Arts w Londynie, gdzie mając solidne podstawy warsztatowe, mógł rozwijać potencjał twórczy w warstwie kreatywnej.

Praca twórcza

Możliwość skonfrontowania swoich koncepcji z realnym zaistnieniem wielkoseryjnego wyrobu na rynku Kandydat otrzymał bardzo wcześnie. Już jego projekt dyplomowy zyskał uznanie w oczach dyrektora działu Designu firmy Vista Alegre, znanej i cenionej marki portugalskiej. Zaowocowało to wdrożeniem do produkcji zestawu kawowo-obiadowego "Matrix". Nie sposób przecenić doświadczenia współpracy z dużym wytwórcą porcelany i szkła, którego proces produkcyjny i niezbędne do niego przygotowanie jest zgoła odmienne od pracy w pracowni ceramicznej, gdzie częstokroć projektant jest również wykonawcą. Uczestnictwo w zespole, opracowującym wdrożenie, dbałość o zachowanie założeń projektu,

przy jednoczesnym optymalizowaniu pod względem ekologicznym, ekonomicznym i organizacyjnym trwale kształtuje świadomość młodego projektanta.

Analizując dorobek twórczy Pana Bartka Mejera - dostrzegam indywidualny styl, przejawiający się charakterystycznym sposobem kształtowania brył. Już w pierwszej, zaprezentowanej chronologicznie w portfolio pracy zastosowane zostały geometryczne kształty, prostymi liniami budujące formę naczyń. Tworzą siatkę precyzyjnie podzielonych płaszczyzn.

W kolejnych realizacjach zasada takiego kształtowania naczyń jest kontynuowana. Wazony "Prism" prezentują intrygujący zabieg optycznego przesunięcia środka ciężkości. Wypełnienie ich kwiatami będzie dodatkowo wzmacniać ten efekt. Rozrzeźbione ściany wazonów tworzą ciekawy efekt załamania światła. Ze względu na powstały światłocień wazony stają się dekoracyjnym obiektem nawet bez kwiatów, do przechowywania których zostały stworzone.

Przykładem celowego zastosowania zabiegu reliefowego kształtowania powierzchni płaskich są talerze zestawu "Matrix", których gładka powierzchnia efektywna talerzy otoczona jest dekoracyjnym skrzydłem. Funkcję serwowania na nim potrawy, sam autor porównuje do relacji, jaka zachodzi względem obrazu i ramy.

Inaczej prezentują się obiekty inspirowane organicznymi formami, występującymi w przyrodzie. Jako przykład podałabym wazony "Polyp", lampy "Cyclone" czy lampy "Magma". Sposób miękkiego prowadzenia linii tworzy równie ciekawe światłocienie na powierzchniach obiektów. Takie formy są też bardziej osadzone w technologii wytwarzania porcelany, poprzez odzwierciedlenie ruchów płynnej masy, która dopiero po wyschnięciu i wypale zyskuje swą twardość. Porcelana jest najszlachetniejszym rodzajem ceramiki, wypalanym w najwyższej temperaturze, uzyskuje najcieńsze grubości ścianek i przeświecalność. Cechy te decydują o jej atrakcyjności i funkcjonalności w obiektach o funkcji : oprawy światła, eksponowania potraw czy dekoracji przestrzeni. Chciałabym zwrócić uwagę na realizacje ze szkła w dorobku Kandydata. Dwa obiekty: wazon i patera o wymownej nazwie "Water on Mars" zostały zrealizowane w szkłe kryształowym przez Vista Alegre. Optywowe kształty, grubo formowanego szkła tworzą intrygujące wizualnie efekty, poprzez miękkie załamania i przepuszczanie światła. Pomimo, że technologia wyrobu szkła jest zupełnie odmienna od ceramiki, szkło jest bardzo mocno z nią zespolone. Skojarzenia te wynikają z osadzenia funkcjonalnego w krajobrazie stołu obydwu materii.

Rozprawa doktorska pt. " Reinterpretacja motywów porcelany sewrskiej w kontekście współczesnych technologii cyfrowych."

Omówienie dysertacji rozpocznę od zaznaczenia kwestii niezwykle istotnej zarówno dla pracy doktorskiej, jak i całej twórczości Pana Bartka Mejera : obecności i roli technologii cyfrowych w procesie projektowania i wytwarzania porcelany użytkowej. " Era zapoczątkowana pojawieniem się komputerów osobistych daje twórcom nowy, szeroki wachlarz narzędzi, za pomocą których mogą realizować swoje pomysły i koncepcje. Narzędzia te wpływają nie tylko na proces tworzenia, ale też na estetykę końcowych prac. Nie oznacza to zanegowania dotychczasowego warsztatu rzemieślniczego i tradycji wzorniczej - kluczem jest odpowiednie wykorzystanie możliwości jakie daje XXI wiek." Zdanie to zawarte w rozdziale pierwszym zatytułowanym "Symbioza ręki i maszyny" trafnie ujmuje problem, któremu Kandydat poświęcił swą pracę ". Pod względem formalnym składa się ona ze wstępu, zakończenia i czterech rozdziałów, które po kolei prezentują sposób myślenia

Doktoranta o własnej twórczości w szerokim kontekście historii wywarzania porcelany.

Rozdział pierwszy, zatytułowany "Symbioza ręki i maszyny" omawia etapy rozwoju technologii cyfrowych dla branż strategicznych oraz proces ich przenikania do obszaru szeroko rozumianego wzornictwa. Kandydat zwraca uwagę na adaptacje tych metod na poszczególnych etapach powstawania przedmiotów : od kreacji koncepcji projektanta do wspomaganie lub zastępowanie nimi metod produkcyjnych. Osobną kwestią jest też aspekt etyczny: czy działanie to może mieć negatywne skutki w aspekcie kreatywności ? Powołując się na znanego badacza powiązań pomiędzy technologią a sztuką Prof. Malcolma Mc Cullough'a, wykazuje, "...że istnieje ścisły związek między pracą z użyciem cyfrowych narzędzi, a praktyką rzemieślniczą. Rzemiosło, projektowanie i posługiwanie się narzędziami to czynności typowe dla człowieka, dla których niezbędne jest osobiste zaangażowanie i wiedza nabyta podczas pracy rękoma. Koordynacja manualnych i mentalnych aktywności związanych z obsługą komputerów jest analogiczna do praktyki rzemieślniczej." Nowe technologie zawsze poszarżają intencyjność swojego funkcjonowania i zaczynają inspirować projektantów oraz artystów do eksploracji w innych obszarach kreacji. Zaprezentowane zostają przykładowe prace takich twórców jak: Michael Eden, Olivier van Herbt czy Jonathan Keep, znany propagator druku 3D masami ceramicznymi.

W kolejnym rozdziale pt."Narzędzia cyfrowe w praktyce" na przykładzie własnych realizacji Kandydat omawia sposoby wykorzystywania technologii cyfrowych na poszczególnych etapach procesu projektowo - wykonawczego. Eksperymentowanie i zdobyte doświadczenie pozwoliły na wypracowanie własnej metody, pozostającej w ścisłej relacji z elementami rozpoznawalności stylistycznej prac Pana Bartka Mejera. Cenna jest wiedza co do zastosowania odpowiedniego programu modelującego, jego możliwości i ograniczeń oraz przełożenie na efekt końcowy formy powstałego obiektu. Znana i wielokrotnie nagradzana kolekcja "Quartz", która powstała w 2008 roku i pozostaje w ofercie produkcyjnej firmy Vista Alegre do dnia dzisiejszego, zaprojektowana została na bazie geometrycznych kształtów : trójkątów i czworokątów, zrealizowana została w japońskim oprogramowaniu do konstruowania makiet papierowych z plików 3D. Czytelność inspiracji sztuką origami stała się zatem jeszcze wyraźniejsza. Kontynuacją wypracowanej metodologii zaangażowania cyfrowych technologii była druga kolekcja nazwana "Matrix". Realizowanie trójwymiarowych modeli odbywało się w programie CAD Rihno 3D i było podobne do rzeźbienia bryły tradycyjnymi narzędziami, pozostawiającymi geometryczne ślady. O swojej pracy Autor pisze :

" Estetyka kolekcji "Matrix" (...) wynikała wprost z zastosowanego procesu przekształcania wirtualnych form w realne, fizyczne prototypy za pomocą kartonowych konstrukcji. (...) Składanie kartonowych prototypów było więc kontrolowanym przejściem od dwuwymiarowej płaszczyzny do trójwymiarowej bryły. Stanowiło technikę formowania wpływającą na estetykę końcowych przedmiotów. Makiety kartonowe służyły następnie do odlania modeli gipsowych. Gips pozwalał na ręczne dopracowanie załamań formy, łącznie z polerowaniem powierzchni papierami ściernymi o różnej gradacji. Ten etap obróbki wprowadzał aspekt rzemieślniczej kontroli i precyzji, bardzo dla mnie istotny."

Początkowo zestaw składał się z czterech dekoracyjnych obiektów : wazonów i patery. Następnie został rozbudowany o dodatkowe formy, w tym wyjątkowo atrakcyjny zestaw talerzy, których płaszczyzna efektywna otoczona została po

obwodzie reliefowym skrzydłem. Tworzy ono dekoracyjną ramę dla serwowanych na nim dań.

Kolejnym etapem w drodze zawodowej Kandydata stały się eksperymenty z formowaniem kształtów inspirowanych przyrodą. Powstałe w tym nurcie : misy, talerze i lampy są formami organicznymi, odmiennymi od geometrycznie kształtowanych obiektów, jednak w sugestywny sposób wykazują tożsamość autorską. W procesie ich realizacji oprogramowanie cyfrowe zostało nieco inaczej wykorzystane. Kształt lampy "Melt" stanowił efekt eksperymentowania z topieniem bloków wosku pszczelego. Podobną inspirację w odmiennie ukształtowanej formie widać w lampie "Cyclone". Asocjacja, wynikająca z odczytu nazwy przenosi się na odbiór uchwyconego momentu zastygnięcia płynnej masy porcelanowej w ruchu wirowym. Dla mnie skojarzenie to przywołuje wspomnienia pracy w pracowni ceramicznej, angażujące oprócz wzroku inne zmysły: charakterystyczny zapach masy czy odczucie dotyku tężejącej materii...Tak perfekcyjne dopracowanie formy gipsowej makiety lampy, ułatwiła praca nad wirtualnymi modelami 3D w programach CAD. Połączenie metody wirtualnego kształtowania bryły z metodą tradycyjnego modelowania form ceramicznych osadza pracę Pana Bartka Mejera w obszarze nowego zjawiska nazywanego "cyfrowym rzemiosłem".

Istotą rzemiosła, a jednocześnie cechą odróżniającą rzemieślnicze wytwarzanie od produkcji przemysłowej, jest uczestniczenie twórcy we wszystkich etapach powstawania obiektu.

"(...) Łącząc precyzję i elastyczność narzędzi cyfrowej produkcji z wizualną ekspresją i taktylnością tradycyjnych narzędzi warsztatowych, współczesny rzemieślnik czerpie to, co najlepsze z obu światów i tworzy nową jakość - a wraz z nią wprowadza nową stylistykę i nowe reguły pracy." Lucy Johnston "Digital handmade"

Prace Pana Bartka Mejera spełniają te założenia. Jednocześnie poprzez swoją dychootomię projektową łatwo znajdują osadzenie zarówno w świecie wirtualnym, jak i realnym.

W zrozumiałym sposobie zainteresowanie wrażliwego projektanta, realizującego zaawansowane kształty w technologii cyfrowej musiało zwrócić się ku historycznym początkom produkcji porcelany w Europie.

Kolejny rozdział pracy pisemnej poświęcony został historii porcelany, która została wynaleziona dwa razy. Pierwszy raz w Chinach w VII wieku, gdy trafiła do Europy w wieku XIV, wzbudziła ogromny zachwyt i zyskała wielką popularność, ze względu na cenę - tylko wśród najzamożniejszych. Pilnie strzeżonej tajemnicy jej wyrobu nie udało się ani wydostać, ani rozszyfrować. Pomimo podejmowanych prób, prace nad opracowaniem receptury nie przynosiły sukcesu. Dopiero na początku XVIII wieku mozolne eksperymenty, finansowane przez Augusta II doprowadziły do stworzenia porcelany białej. Zatem po dziesięciu wiekach została wynaleziona po raz drugi. Zaowocowało to uruchomieniem pierwszej w Europie produkcji porcelany w Miśni. W przeciwieństwie do chińskiej - sekretu produkcji porcelany europejskiej nie udało się zbyt długo utrzymać w tajemnicy. Wkrótce zaczęły powstawać nowe wytwórnie. Jedną z najznakomitszych była manufaktura Sevres. Uznane, jakie wzbudziły powstałe tam wzory wynikało oczywiście z kunsztu wykonania, ale w przeciwieństwie do wzorów chińskich - osadzenia estetyki w aktualnych trendach europejskich. Jest to niezwykle ważny aspekt dla odbioru dzieła, które zrealizował w ramach pracy doktorskiej Kandydat. Produkowane ówczesne kształty porcelanowych naczyń łączyły w sobie aktualną stylistykę z nowoczesną wówczas technologią, więc podejmując się reinterpretacji kształtów powstałych w Sevres Pan Bartek Mejer musiał uwzględnić te uwarunkowania i przełożyć je na język form współczesnych, wykorzystując aktualne zdobycze technologiczne. Analogia pomiędzy aktualną

stylistyką i wiedzą naukowo-technologiczną w dwóch okresach historycznych tworzy pomost dla prezentowania ciągłości wartości kulturowej sztuki użytkowej. Odniesienie do tak znaczącej historycznie wytwórni porcelany Kandydat uzasadnia możliwością zobrazowania współpracy wielu dziedzin nauki i sztuki dla powołania do istnienia tak wyjątkowego do dziś tworzywa, jakim jest porcelana. To współdziałanie i wzajemna otwartość naukowców i artystów-rzemieślników pozwoliły na rozwój sztuki użytkowej, analogiczny do dzisiejszego postępu technologicznego w unowocześnianiu tej dziedziny artystycznej.

Wytypowane do reinterpretacji naczynia zostały przeanalizowane pod kątem kształtu i istotnego dla ówczesnej rokokowej stylistyki koloru i złocień. Wybranych zostało sześć waz w charakterystycznym dla poszczególnych przedziałów okresów wytwarzania w Sevreskich tych kunsztownych naczyń. Każda z nich została szczegółowo opisana przez Doktoranta. Zauważę tylko, że ich wybór jest dokonany w przemyślany sposób, a skompletowany zestaw stanowi zbiór brył, zróżnicowanych pod względem kształtu, koloru, stopnia złożoności i sposobu zdobienia. W tej różnorodności dostrzegam chęć sprostania wyzwaniu: wzajemnego uzupełnienia stylistycznego, jak i zmierzenia się z odmiennym kształtowaniem brył, a więc i różnego opracowania podziałów w budowie form odlewniczych.

W takim założeniu projektowym skupia się kilka wątków, które stanowią o wartości zrealizowanej przez Kandydata pracy doktorskiej. Odniesienie do historycznych wzorów jest okazaniem szacunku dla tradycji. Przedstawienie ich jako przykładu współpracy najnowocześniejszych ówczesnie działań naukowych i artystycznych jest analogią pomiędzy kreacją współczesnych interpretacji form w oparciu o innowacyjne obecnie metody pracy na różnych etapach wytwarzania form porcelanowych. Oprócz warstwy technologicznej, poprzez którą rozumiem narzędzia cyfrowe, niezwykle cenne jest ukazanie paralelnych form we współczesnej estetyce. Są niejako ich powtórzeniem, a jednocześnie zaprzeczeniem. Finalny wyrób porcelanowy jest wykonany z takiej samej chemicznie mieszanki minerałów. Różnica zasadza się więc nie tyle w sposobie wytworzenia czy wypału, ale w metodzie realizacyjnej przygotowania do produkcji. Pięknie opowiedziana plastycznym językiem historia porcelany!

Konkluzja

W zaprezentowanej pracy doktorskiej Pan Bartek Mejer zawarł swoje doświadczenia i przekonania o znaczeniu pracy w tworzywie porcelanowym. Udowodnił, że tradycja może być uzupełniona nowoczesnością, nie tworząc opozycji, ale nową wartość, wzbogacającą całość dziedzictwa tej kulturotwórczej materii. Pokazał, jak ważne jest rozumienie kontekstu historycznego i jak cenne może być tworzenie w odniesieniu do przeszłości, jeśli osadzone jest we współczesności. Niezwykle trafnie, a jednocześnie odważnie zaprojektowane są nowoczesne kształty naczyń porcelanowych: powściągliwe zarówno w formie, jak i dekoracji. Ich rokokowa estetyka ewoluowała we współczesny design. Forma i zdobienie uległy redukcji, jednak zachowana została logika projektowa kształtowania form porcelanowych. Po zapoznaniu się z przedstawioną mi dokumentacją, zawierającą teoretyczną rozprawę pt.: „Reinterpretacja motywów porcelany sewskiej w kontekście współczesnych technologii cyfrowych.” oraz dorobkiem twórczym, zaprezentowanym w port-folio stwierdzam, iż Kandydat wykazał się szeroką wiedzą

teoretyczną, dotyczącą podejmowanej tematyki, a także dzięki ogromnemu doświadczeniu i fascynacji praktycznym, namacalnym aspektem tworzenia porcelany zaprezentował oryginalne rozwiązanie problemu projektowego, Twórczość Kandydata, jego postawa twórcza i metodyka pracy doskonale wpisują się w opisaną w pracy współczesną koncepcję cyfrowego rzemiosła. i tym samym spełnia On wymagania art. 16 ustawy z dnia 14.03.2003 roku (Dz. U. z 2003 roku, nr 65, poz. 595, Dz. U. z 2005 roku nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 roku nr 84 poz. 455).

Z przekonaniem popieram wniosek do Szanownej Rady Naukowej Wydziału Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie o dopuszczenie do publicznej obrony i przyznanie Kandydatowi stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuki projektowe.

prof. dr hab. Marzena Wolińska